

Mumko Novkov

Пред българската литература, която, твърдя, преживява небивал разцвет, са се изправили обаче някои опасности, които – ако тя вземе, че им се поддаде и им се предаде, биха могли доста да я накърнят, изсушат, еднообразят. Опасностите можем да ги преброим отчетливо до три (а може и да са повече, но засега ще се ограничим с тези) и тук ми се ще да ги посоча, защото все повече наблюдавам уклон по тази нанадолнична пътека, която, поне според мен, не води наникъде. Или води до урва, което пак не е добре, хич даже. Градирам ги: тързвам от най-малко страшната и стигам най-страшната, превърнала се в истински вирус, Covid-вирус.

Първата е жанрова: участвайки като жури в различни конкурси, наблюдавам, че младите хора, изкушени от писането, се впускат в създаването на произведения, повлияни в значителна степен било от фентъзи вълната, било от криминалните бестселъри, било от чиклит белетристичните дъвки. Разбира се, не казвам, че това е нещо изключително лошо, нито, че е бедствено положение; казвам обаче, че – облъхнати от световната слава на поредици като „Песен за огън и лед“, „Малазанска книга на мъртвите“, поредицата за Хари Потър или другата за Лисбет Саландер, „Милениум“, „Секстът и градът“ или „Дневникът на Бриджит Джоунс“ и втурнали се да я придобиват, в един момент – това е неминуемо, няма как да се избегне – се сблъскват с жестоката реалност: тези, които четат на български, не са чак толкова многобройни, тоест няма хора за такова преди всичко и най-вече пазарно ориентирано писане. Освен това любителите на такъв вид литература (особено фентъзи манияците) предпочитат да четат на английски най-популярните ѝ представители и изобщо не виждат или – ако виждат, подбутват с пренебрежение и снизхождение българските им подражатели. Казано иначе, няма и съм убеден, че никога няма да има (е, дай, Боже, да бъдещето да ме опровергае, ама не вярвам) български автор, който да съперничи на свръхпрочутите имена като Дж. К. Роулинг, Стив Ларшон, Джордж Р. Р. Мартин, Сюзан Колинс... А ако българските им последователи във фантазиите си се виждат като тях – богати, известни и медийно вулканични, тези фантазии – изричам го с най-голямото съчувствие, на което съм способен, – няма да им се изпълнят никога. Което, убеден съм, ще ги доведе до фрустрации, личностни изкривявания, тежки фрустрации. И ще намразят литературата завинаги. И ще зарежат писането. И още по-лошо – четенето. Обаче не тя, литература, е виновна за неуспеха им, виновни са те самите, защото се прицелват там, където други отдавна са ударили десетката. И то така са я ударили, че не е останало място за още стрелци.

Втората е етнографска. Нея можем да разполовим: от една страна, това са нарошлите се писания с псевдонародностен характер, в които ни се представя едно минало и едни възгледи от/за него, повече плод на авторски митологеми, отколкото на действителна история. Тук особено важно е битовото (бихме могли да го определим като „битов етнографизъм“) и всеки добросъвестен читател, разгърнал книгите на Виктория Бешлийска,

Мария Лалова, Ивинела Самуилова, Розмари де Мео, Ина Ясипова веднага ще установи колко много битовизмът владее писмото. Всички тези „нишки“ и „глини“, „скали“ и „пасианси“, баби, които разказват „приказки“, „наричания“ на разни „стопанки на Господ“ и т.н., които по евтин начин се подтъхват под егидата на изконно българското, определям с понятието „фейклит“. Твърдя: както има фалшиви новини, „фейкнюз“, които целят да отровят съзнанието на възприемателя (реципиента) с измислени опасности и конспирации, така има и фалшива литература, „фейклит“, авторите на която – може би несъзнателно, а може би и съвсем съзнателно, замъгляват съзнанието на читателите с изсмукани от пръстите истории за някакво идилично минало, в което всички плетат кошници, месат глина и предат с вретеното, след като цял ден са тъкали на стана. Читателите обаче – изглежда гладни точно за такива въобразени аркадии, ги поглъщат жадно също както някой неспокойник поглъща с шети хапчета за сън – дано успее да затвори очите. Фейклитът е такава литература – затваря очите, в които блуждаеш като самодива в бяла премяна. Е, може и самодив, макар че, забелязал съм, публиката на подобни писания е предимно женска, а и авторите са преди всичко жени. Донякъде към тях можем да причислим покойния Стоян Николов-Торлака, но той така и не успя да се зарадва на такъв грандиозен успех, с какъвто се гордеят неговите колежки фейтлитки.

От друга страна, в тази етнографска линия можем да провидим отсечка, която ще назовем „етнографско-махленска“. В този отрязък на писането на български особено активно се изявява една платформа, предназначена тъкмо за подобни съчинения, а именно т.нар. „Пощенска кутия за приказки“. Тъкмо там откриваме някакви неща (не ща да ги наричам книги, защото ще обидя книгата) от рода на „1 кило риалити“, „Лейди Гергана“, които са не просто агресия, те са ядрена война против добрия вкус. Честно казано, тук ги споменавам само за изчерпателност, иначе да мислим, че те имат някаква комуникация с литературата е все едно да мислим, че подскачанията на кенгуруто имат нещо общо с Олимпийските игри. Това дори не е фейклит, това е никакъв лит, пълна липса на лит.

Третата е психоаналитична. Добре известна е тази терапия за хора в гранични състояние – да седна и да опишат страховете си, безпокойствата си, тревогите си, изпитанията си, травмите си, за да се отърват от психичните проблеми, които им пречат да живеят истински. Неприятно в случая с българската литература, че неизвестно по какви причини (или може би известно: вкусове на издатели, обществена безизходна, личностна дезориентираност) точно такива писания се превърнаха в последно време едва ли не във визитната ѝ картичка. Началото положи едно книжно недоразумение, на което нито помня заглавието, нито името на авторката (помня само, че издателството е ICU, но и него вече като че ли го е срам от заглавието и са го изчистили от сайта си), но вследствие на писанието ѝ изковах термина „литература на кушетката“ – това е такава (уж) литература, която не се грижи особено за чисто литературните качества на един текст – език, сюжет, връзки, плътност и т.н., единственото важно ѝ е да си изпълни терапевтичната задача. Такива книги се нароиха напоследък ято – където и да посегнеш, почти винаги на такава попадаш. Вероятно пръст в това биха могли да имат и романите на Георги Господинов – те съ-

що използват такива техники, да ги наречем мелодраматични, но при него са примесени с една постмодерна ирония, която не позволява да ги приемем едно към едно, като най-съществен елемент на/при писането. В книгите обаче, за които говоря, иронията е изгоряла като селска плевня, останали са само мелодрамата и сантимента. Най-ярък пример в това отношение е романът на Йоанна Елми „Направени от вина“, но и други допринасят за илюзията, че това е стойностното, ценно писане: Невена Митрополитска например, или Камелия Кучер. И откривам, че и млади автори се насочват към подобен сленг, което крие риска литературата ни да се превърне в кошче за душевни отпадъци, в което колкото по-мръсен отпадъкът, толкова по-истинска история. По удачния изпраз на Дария Карапеткова, блестящата преводачка от италиански, подлагат ни на „емоционален рекет“. Но убеждението, че точно този „емоционален рекет“ е втъкът на истинската литература, е погрешен и напълно изкривен. Съвсем не е така и романи, които излизат от тази тясна територия като „Керван за гарвани“ на Емине Садкъ или „Лято в Бурландия“ на Момчил Миланов, го посочват недвусмислено. Смятам, че тази мелодраматична линия е улица без изход и ако продължи по нея така урбулешката, както е поела, от българската литература ще стане елементарно четиво за депресирани домакини. Нещо като Паоло Куелю, но не с този планетарен успех.

Сред книгите, които попадат в ползрението ми в настоящите хроники, има и такива, за които говорех досега, има и различни от тях. Нарочно ги смесвам: желанието ми е да покажа, че там, където не се следват тези мъртви тенденции, се получава добра литература, жива и интересна. А където се следват – е, там сме при зомбитата, при литературните зомбита; „литература на живите мъртви“...

ВЛАДО ТРИФОНОВ „ПИСАТЕЛКАТА (15 дни с Фани Попова-Мутафова)“ (роман-диалог).
Художник на потретната скица на корицата Асен Попов, дизайнер на корицата „Декитас“. ИК „Лемур“, София 2023, с. 189 (29 302 думи), 18.90 лв.

Владо Трифонов не отскоро се интересува от българската литературна история. Със „Суета, суета“ се беше обърнал към края на XIX-началото на XX век, отивайки при Иван Вазов и Стоян Михайловски и подслушвайки диалога им. Там участието на автора е изчистено докрай, тук обаче, при разговорите (въображаеми може би) с Фани Попова-Мутафова авторът е един от двамата разговарящи, активно се включва, даже е двигател на събеседването. А това събеседване е изключително любопитно, тъй като ни среща с една от най-противоречивите фигури на българската интелектуална история

през ХХ век. Преди преврата от 9.IX.1944 г. невероятно популярна писателка за българските условия, с книги, които се четат, както се казва, от малки и големи, с осезаемо присъствие в културния живот между двете световни войни, съпруга на един от най-напредничавите български творци и критици – Чавдар Мутафов, а след него – остракирана, затворена, преследвана, но пък в един момент опростена и отново възвръната в литературното поле. Този момент е, когато се трансформира мелодията на идеологическото диригентство на компартията – не интернационализъм, а национализъм, не „Пролетарии от всички страни, обединявайте се!“ , а „България на три морета“. Владо Трифонов е предпочел да не се занимава твърде с тези смени в кожата на режима (който обаче си остава вълчи), отмята ги само пътьом с думите на своята героиня: „Известно ми е какво е да си госпожа и после да станеш другарка. Баща ми също беше господин, после стана другар – продължаваше да шепти и да се озърта жената. – Човек трябва да се приспособява, нали така? Иначе как ще оцелее, ако не се приспособява?“ , неговото писателско дълбаене е съсредоточено в личността ѝ, най-вече в привързаността ѝ към национал-социалистическата идеология. Известно е, че Фани Попова-Мутафова е била от българска страна председател на Европейския писателски съюз – организация, създадена по идея на Йозеф Гьобелс за пропагандиране идеите на Хитлер и германското расово превъзходство. Тази нейна дейност се тълкува различно, два документални филма са свидетелство: „Малката маркиза“ на Светослав Дончев и „Ваймар експрес“ на Милена Фучеджиева. В първия авторите предпочитат да акцентират върху нерадостната съдба на Фани Попова-Мутафова след комунистическия преврат, във втория – на събитията преди него, когато писателката е активна и неприкрита пропагандаторка на национал-социализма. Владо Трифонов е успял по един доста умел начин (сякаш за да демонстрира за пореден път го-големите възможности на литературата пред киното в изобразяване на психиката на героите) да се съприкоснови с легендарната писателка, усещайки още, че много по-достоверно и интригуващо ще бъде, ако ѝ изгради една своеобразна двойничка – любимата му, която е също така непосредствена и самоуверена като обекта на неговите посещения. Трябва да му се признае, че той е майстор на диалога (вероятно поради сценарния му опит) – в диалог беше иззидана „Суета, суета“, в „Писателката“ диалогът също е водещ похват. Той е пъстър, бърз, импулсивен – все едно присъстваш на разговора, все едно по някакъв начин си надянал пръстена на Гигес и слушаш с пълни уши и отворени очи. Литература за литературата – това е книгата „Писателката“ и е безспорен успех, че е така жива, така истинска, така естествена. Толкова естествена, че изобщо не си задаваш въпроса това ли в действителност е Фани Попова-Мутафова? Владо Трифонов я е описал така, че отговорът е: „Да тя е, няма как да не е тя!“.

КАМЕЛИЯ ПАНАЙОТОВА „АНЕ“ (роман).
Художник на корицата Милена Вълнарова.
ИК „Жанет 45“, Пловдив 2023, с. 197, 18 лв.

Ако погледнем корицата на Милена Вълнарова, вероятно ще ни се стори, че книгата „Ане“ на Камелия Панайотова попада в графата „етнографско четиво“. Заглавието е образувано от вълнени нишки, стегнати (не разбридани), леко поразместени в наредата. За основен (и единствен) цвят е избрано червеното, което, знаем, е цветът на защитата от злите сили – не един и двама срещаме по улиците и заведенията, увили червен конец на китката си против уроки. Същото ще си помислим, след като прочетем и посвещението – „На баба ми“. В тази етнографска (уж) литература бабата е важна фигура, носителка на знание и мъдрост. Такава е тя например в романа на Ина Ясипова „Жива“, където благодарение тъкмо на една природно-органична баба двама млади се събират, а и не само – откриват богомилска тайна. Бабата на Камелия Панайотова обаче съвсем не е такава, по-скоро е ограничителка и стагнаторка, която се страхува от общественото мнение и непрестанно следи да не се набият внучките ѝ в хорските очи: „Баба ми искаше всичко да е като за пред хората. Даже и да не беше. *Особено* ако не беше“. И веднага схващаме, че макар етнографските податки, тази книга ще е от другите, тези на „емоционалния рекет“, на „литературата на кушетката“. Подсказват ни го и избраните епиграфи, най-вече този от Борхес: „Светът не е вълшебен вече. Ти си изоставен“. И започва с едно каканижено на тема изоставен, зарязан, захвърлен, напуснат, отритнат, сиротен, нещастен неутешим, което вместо да предизвиква съчувствие и умиление, предизвиква единствено досада: „Още чакам жената срещу мен да заяви, че е изгубената ми майка. Чакам влакът да пристигне на онова проклето място и да се свърши каквото още има за свършване. *Чакам, чакам, чакам*, трака влакът“. Така и ние чакаме да се свърши най-сетне това скучно наричане и да – свършва то чак накрая, който изведнъж променя драстично гледната точка и идентичността на, както се казва, лирическият герой, това обаче не спасява романа от отежчението, теготата и съклета. Повествованието натрупва ли, натрупва мъка, мерзост, скръб и отчаяние сякаш го води максимата, че колкото по-зле – толкова по-добре; кошчето за душевни отпадъци се пълни и препълва, започва да прелива, да се носи боклукът по пространството, разнасян от вярата, че тъкмо такава трябва да бъде най-истинската от истинската литература. Почеркът на моменти зацикля, сякаш и на него му е омръзнало да се изцепва само с едно и също – еднообразно, монотонно, равно, еднакво, никакво. На четящия човек също му става байгън и, честно казано, единственото, което му остава, е да я захвърли тази така посредствена книга настрана, ама с такъв яд да я захвърли, че да не си помисля тя повече да замърсява естетическите му критерии. Защото, повтарям: това не е литература, която я бива, това е литература, която не я бива. Толкова не я бива, че се превръща в анти-литература.

НЕДА УЗУНКОЛЕВА „ДНЕС НЕ МИ СЕ ИЗЛИЗА“ (роман). Художник на корицата Десислава Васова. ИК „Рива“, София 2024, с. 258, 18 лв.

Романът на Неда Узунколева спечели тази година авторитетната награда за дебютна книга „Южна пролет“. Не зная колко и какви са били участниците (бил съм няколко пъти член на журито на конкурса), но качествата на романа някак ме карат да мисля, че през 2024 г. кандидатите не са били кой знае колко добри. Не, не че романът няма достойнства, но в сравнение с книги като „Последна стъпка“ на Йордан Славейков, „Алиса и петък вечер“ на Десислава Николова (Деси Нико), „Лавандуловото момче“ на Бюрхан Керим, с разказите на Ангел Иванов „Техническа проверка“ „Днес не ми се излиза“ изглежда отстъпление. Нека първо тях да изредя – стъпките назад, след което ще се съсредоточа на ония качества, които все пак не правят избора толкова странен: еднаквостта, чак тъждествеността на героите. Всеки от тях – Психоложката, Пациентката, Режисьора са едни полу-истеричи, описващи живота си сякаш стоят на края на бездната и разказват ли, разказват задъхано едносъщно. Няма значение кой от тях говори, говоренето им е не се различава едно от друго. Неда Узунколева сякаш е искала да покаже, че в днешно време всяко поколение е на ръба – и най-старите (Режисьора), и средното (Психоложката), и най-младите (Пациентката), тоест няма нито сили, нито умения, нито пък желание да направи нещо с живота си. Разбира се, за Режисьора това е нормално, той е в края на дните си, за Психоложката донякъде също, след като е получила диагноза „смъртна присъда“ – рак, но за най-младата, Пациентката истерията ѝ ми се вижда леко насилена и много измислена. Впрочем, ако тръгнем да измерваме достоверността на героите, то тъкмо тя, Пациентката, най-много излиза от релси. Това съответно води до друг проблем: неравността в разказването. Има страници, които ни убеждават и ни карат да потъваме в истината им, ала има и такива, които ни изваждат от читателския унес и ни правят настръхнало-недоверчиви. Как например да се повярва на подобен изказ, толкова изкуствен: „Аз бях сама, всички сме сами... но не исках да съм наясно с този факт. Затова страдах. Заради тази безбрежна самота и заради факта, че каквото и да се случва, трябва да се живее с нея. Имах само себе си. Всъщност даже и себе си няхах, защото понякога повтарях в тъмното: *Катерина, Катерина, Катерина...* И това име беше чуждо. Не, не принадлежеше никому“. „Безбрежна самота“, „себе си няхах“, „това име беше чуждо“ – изрази чиста литературщина, сиреч фалшиво писателско усещане за създаване на шедьовър, което в случая преписва кажи го „ачик-ачик“ от белетристиката на френския екзистенциализъм – Сартр, Камю, Симон дьо Бовоар. Такива места в романа ни правят отчуждени и отстранени от писмото: не го гледаме с очите на читатели, а с лупата на следователи, които дебнат и за най-малката следа на преекспонирана емоционалност. Успокоението е само, не навсякъде текстът пропада така, има и страници, които са удоволствие за всеки вкус. Особено при Режисьора и описанието на това как получава „Оскар“. Плътните образи на неговите спътници и съратници – оператора Петко Петков Петков (или Бобъра) и неговата коронна актриса Елза, също са майсторски, създадени не само с

чувство за хумор, но и с писателска вещина. Този бленуван за българското кино „Оскар“ като бленувания от българската литература „Нобел“ и Неда Узунколева по един блестящ начин подхлъзва и иронизира тези мерици, но без чувство за малоценност, нито за себеотричане. Простичко, майтапчийско, с намигване – литературата, казал съм го хиляди пъти, трябва да умее и да се смее, не само да цивири. Като се опрем още и на голямото послание, предадено ни съвсем директно на финала: „Заради шанса да бъде жива съм длъжна да опитам“, стигаме до убеждението, че все пак „Днес не ми се излиза“ е тъкмо книгата, заслужила си наградата „Южна пролет“ и носеща я е с автентично литературно достойнство. Остава сега да видим бъдещето произведение – второто, не-дебютното, което всъщност ще ни подсказва къде ще поеме тя като автор: дали към леко истерясалата изкуственост, или към свежата иронична естественост. Искрено стискаме палци за второто.

СЕРГЕЙ ГЕРДЖИКОВ „ТЕЛА И СВЕТОВЕ“ (разкази + новела). Дизайн на корицата Виктория Видевска, снимка на корицата „Хъбъл“. ИК „Ерове“, София 2023, с. 283, 17 лв.

Споменахме преди малко френските екзистенциалисти, за които можем да посочим, че са не само философи, но и писатели философи (изключение прави Морис Мерло-Понти, за немците Карл Ясперс и Мартин Хайдегер да не говорим). Бихме могли да кажем, че това е традиция, която тръгва още от Платон (с уговорката, че той е създавал митове, но пък какви митове, Боже мой, изумителни!), продължена в известен смисъл от Теофраст („Характери“) и Порфирий („Пещерата на нимфите“), но сякаш Просвещението е епохата, в която тази практика се превръща едва ли не в правило. Волтер и Русо във Франция, Лесинг, Гьоте и братята Шлегел в Германия, Джакомо Леопарди в Италия... Тъкмо поради това бихме могли да говорим за сборника с разкази на проф. Сергей Герджиков – преподавател по философия в Софийския университет, като просвещенски проект, желаещ да преведе на един по-разбираем литературен език философските си идеи и открития. Затова и своя „Предговор“ той започва почти като философски трактат: „колекцията с разкази в представеното ви книжно тяло е своеобразен художествен експеримент и носи своята тема: живите тела и световите“. Презумпцията, от която изхожда, е: „Телата живеят световите: едно човешко тяло живее човешки свят, едно нечовешко – нечовешки свят“. Тръгвайки оттук, бихме могли да предположим, че в известен смисъл книгата следва теорията на Лайбниц за монадите, които са херметично затворени и абсолютно некомуникиращи една с друга, но това ще е прибързано и поради това невярно заключение; различно е намерението – да се покаже всъщност, че световите – макар и различни, влизат не просто в допир с повърхностите си, но и се просмукват в дълбочина. Ето го това просмукване, разказано през един пейзаж („Изтръгване“): „Пътят след Исперих е пуст и съвсем занемарен. Явно не е видял

ремонт, откакто е направен. Този напукан, надупчен и изоставен асфалт, лице на безхаберие и мизерия, затагва буцата в гърлото му. Място, захвърлено в праха на безвремието“. Вижда се успоредицата между безутешния път и унилия пътник, между убогостта на пейзажа и меланхолията на личността. Затова разказите в книгата, които можем да разделим на реалистични и фантастични, макар и различни по жанр, изпълняват една задача: да се проследи това преплитане на телата и техните светове, да се покажат те в цялост, сиреч холистични и тъкмо този холизъм да се обоснове като най-важното, най-същественото, най-истинското за света: „Животът израства направо от атомните фигури, толкова е дълбок“ (новелата „Единак“). Това насочване на писмото предопределя съдържанието на разказите, независимо от жанра им: в тях винаги има движение, преместване от място на място, тръгване от точка и достигане на друга точка. Като посоките на движението са две: от дълбокото към повърхността, а оттам – по хоризонталата, за да се стигне до вертикалата, която вече ще издигне героя до съвсем други прозрения и усещания. Тъкмо тук откриваме просветителския проект: „Светлина, повече светлина!“; бил казал Гьоте на смъртния си одър, Сергей Герджиков леко променя перспективата: „Височина, повече височина!“; Височина за човешкото, което – възкачено, възвишено, възправено, ще изпълни така предназначението си на Божествен проект, чиято цел е не да разруши, а да прехвърли вселената на ново ниво, по-близо до тайната на мирозданието, до Божията тайна. Човекът като самосъзнание на Космоса – това е съдържанието на книгата „Тела и светове“, но това е и рискът, който тя поема – да не бъде разбрана, да бъде подмината, пренебрегната, невъзприета. Защото посланието ѝ никак не е лесно, а на някои чак може да се стори мъгляво и абсолютно невъзможно: „Всички земни твари, които плават и пълзят, ходят и летят, има свят, затворен от телата. Животът осветява този свят и го прави такъв, какъвто е, за всяко същество. Сега световите ще могат да се свързват в човешки мозъци и умове. Хората ще вникнат в дебри на живота, които са били отвъдни, и ще стигнат до своята дълбока същност, която е една за земния живот“ („Шифтър“). „Човекът бил животно, ха-ха!“ – ще се надсмее скептикът; „Човекът е животно, да-да!“, ще утвърди Сергей Герджиков. Ще утвърди и ще бъде напълно прав, напълно и изцяло прав...

АЛЕКСАНДЪР СЕКУЛОВ „ВЪЗХВАЛА НА ПРОВИНЦИЯТА“ (фрагменти). Художник на корицата Георги Станков. ИК „Хермес“, Пловдив 2024, с. 151, 17.95 лв.

Тази книга я отделям от другите и то по две причини: първата е, че това са фрагменти, тоест не фикционална, а нефикционална литература; втората е, че тя кореспондира с една от може би най-важните български книги на ХХ век – „Фрагменти“ на Атанас Далчев. Напоследък фрагментите като жанр се радват на небивал интерес: Пламен Антонов извади фрагменти, посветени на

фрагмента („Фрагменти, фрагментарно 2020“), Едвин Сугарев също опита силите си („Сърцевина“), Поли Муканова откри във фрагмента своето писане, което я стимулира и провокира („Сизиф дали е бил щастлив?“), да не споменавам Любомир Котев, чиито писания – колкото и понякога да са дълги, са едни мъдро прорязани в тъканта на българското фрагменти. Това развихряне на фрагмента би могло да ни каже нещо важно за нашето време, а именно, че то е така откъслечно, накъсано, раздробено, че единственият начин да му съответства адекватно е точно фрагментът. Но и друго: заставаме пред едни изпитания на човешкото, за които трябва да мислим ударно, борбено, че даже, ако щете, юмручно; тоест с краткостта и прицелеността на фрагмента се опитваме да го овладеем и разберем. И да му дадем някаква посока, защото ако не го сторим, ще се въртоглави като дервиш, който в хода на танца си изведнъж е изскочил от кръга, който му е указан. Александър Секулов иска точно това до покаже със своята книга с фрагменти: че сме забравили същностните неща в живота, че сме се юрнали да си вземаме от него неща, които – ако ги погледнем с непредубедени и незаразени очи, са всъщност ненужни, ненеобходими, излишни. Направо за нищо не стават. Като бенгалския огън: „Символът на българската любов е бенгалският огън. Нито служи за нещо, нито свети дълго“. В тази редица от ненужни неща обаче не е Пловдив, любимият на Александър Секулов Пловдив, обратно – тъкмо Пловдив е, който прави всичко друго ненужно: „Времето е кратко, Пловдив – вечен“. С всичко това той иска да ни покаже, че не бива да се чувстваме пренебрегнати и ошетени, след като живеем в забутания югоизточен ъгъл на Европа, нито пък трябва да се косим, че може би сме ѝ непознати и неясни; напротив – ако тя не се интересува от нас, губи, ако пък се интересува – халал ѝ вера, ще се изпълни с неочакваност и екзотичност, с дълбоко правдиво живеене. Тъкмо отгук идват всичките укори на Александър Секулов към българското – не защото то не му не харесва, а защото то самото не се харесва. Исква да обърне тази ситуация, да я преодолее и премахне чак: „Къде са прозрачните хора? Къде са мислите им, фини като паяжини, окъпани от дъжд? Къде е светлината, прорязвана от леките облаци на ленивото вдъхновение? И кой с непослушни пръсти ще разсвири днес пианото на светлината?“. Да, наистина, къде са? Ами около вас са, гласи отговорът и с това някак се преплита с отговорите на Атанас Далчев в неговите „Фрагменти“, които също ни подбуждат да бъдем внимателни, да се вираме, а не да крачим слепи през пъстротата на живота. Или, с думите на Александър Секулов: „балканецът – тази тъмна част на човечеството, която прави видима светлината“. Така е, да – няма друг начин да видим светлината, ако не преминем през светлината. „възхвала на провинцията“ прави точно това – крачи и осветява, нас самите осветява...